

S y m p o s i o n

PROTIV PROVINCIJALNE ATMOSFERE

Pre godinu i po dana (21. XII 1961.) u *Iffjusagu*, omladinskom listu na madarskom jeziku, pojavila se nova rubrika za umetnost i kritiku — *Symposium*, i odmah izazvala veliko negodovanje na ovom jezičkom području. Prve literarne kritike objavljene u *Symposiumu* nastoju su da prekinu dotadašnju tradiciju, i umesto blage, često prijeteljski intoniranje kritike negovale su daleko oštiju reč uperenu, pre svega, protiv provincialnih obeležja jedne literature. *Symposium* je često bio meta raznim napadima, bilo u rubrikama za humor listova na madarskom jeziku, bilo u vseim većerima Radio — Novog Sada, ili, pak, u kabaret-skim programima subotičkog Narodnog pozorišta. Ovi i drugi napadi ostajali su bez naročitog efekta, jer je konzervativna kulturna politika izdavačkog preduzeća „Forum“ omogućila nesmetano izlaženje ovog značajnog priloga.

Pojava *Symposiona* vezana je za Katedru za madarski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu gde su se okupili mladi intelektualci Madari, mnogi nezadovoljni kulturnom atmosferom svoje uže sredine, tj. Vojvodine. Oni su se uključili da red Tribune mladih, osnovani su posebnu redakciju, tako da su u sklopu Tribune i *Symposiuma* postale čvrsto povezane. Pored ostalog, i serija diskusija na temu „Madar intelektualac u jugosaviji“ (deo ove diskusije objavljena su i u *Polju* broj 62-63.) rezultat je tog zajedničkog rada.

Najupadljivija osobina *Symposiona* je neprirahvanje i negiranje principa i kriterijuma nastalih u vremenu posravnim godinama, kada je broj Madara intelektualaca u Jugoslaviji bio veoma mali i kada se nije mogao energično

prekinuti s kulturnom tradicijom predratne provincije. Protiv provincialne atmosfere i učaurenosti *Symposium* pokusava da se bori i na taj način što objavljuje prikaze, studije i eseje o umetničkim ostvarenjima ostalih jugoslovenskih naroda, ne gubeci iz vida ni strane horizonte i ostvarenja. Madarsko čitalačkoj publici je, na primer, prikazao pojedina dela Dušana Matića, Marka Ristića, Miroslava Krleže, Velimira Lukića, Antuna Soljana, Tomislava Ladana, Vasku Pope, Isidore Sekulić, itd., a objavio je u prevdoru pesme i eseje Miroslava Krleže, Slavka Mihalija, Branka Miljkovića, Radomira Konstantinovića, Antuna Soljana, Miroslava Karaulca, Tomislava Ladana, Laze Trifunovića, Branislava Petrovića, itd.

Symposium se pojavio na dve strane, kasnije je proširen na tri, a sada izlazi dvosedeno na šest strana, kao umetnički i kritički prilog *Iffjusagu*. Prvu redakciju su sačinjavali Ivan Banjal (jedan od sadašnjih urednika *Polja*), Ištvan Domonkos, Ištvan Konc, Kalman Feher i Otto Tolnai (prije urednik *Symposiona*). Broj mladih saradnika se stalno povećavao — sada iznos oko 30, a redakciju sačinjavaju: Ivan Banjal, Ištvan Pošnjak, Ištvan Domonkos, László Gerold i Caba Ustai. Pored njih, stariji i aktivni saradnici su: Katarina Ladik, Ištvan Brašnjo, Jozef Vlaović, Attila Mohar, Ferenc Maurić, Miklós Pap i drugi.

Uskoro će biti pokrenuta edicija *Symposium*: zbirke pesama Ištvana Domonkosa i Otto Tolnala se već nalaze u stampi. (*Polj* u poslednjem mesecu objavila priloge Ištvana Domonkosa, Ivana Banjala, Otto Tolnala i Ištvana Pošnjaka).

23. II. 1963. organizacija Saveza omladine Forum-a organizovala je javnu diskusiju o *Symposionu*. Donosimo deo uvodne reči LASLA VARGE, glavnog urednika *Iffjusaga*.

Možda i ne treba posebno da ukazujem na to da *Symposium* nije prva grupacija mladih koja nosi u sebi „jeretične“ misli. Podsetio bih samo na jednu grupu „martovskog Hida“ ili „omladinskog Hida“ od pre jedanaest godina, koja je pokusala da „obuhvati“ teške probleme vojvodanske madarske književnosti. Ovih dana sam ponovo otvorio knjigu Đurke Sabo *Tér és idő* (Vreme i prostor) i našao u njoj pod datumima 1952. i 1954. takve misli koje su, mogu da tvrdim, veoma bliske osnovnoj ideji *Symposiona*.

Pominjući ove eksperimente ne ciljam samo na to da je već i pre više od jedne decenije bilo takvih kojima je previsršio, pri pomisli na to kada su ljudi od pera ophode međusobno krajnje niz dijalekta. Upozoravam u istim i na to da su se deklarislari protiv regionalne izolovanosti, protiv mnogo potezanog provincializma i sličnih pojava koje vuku nazad.

To što one ranije ideje nisu mogle da se razviju, što nisu uhvatili koren, može da se objasni i nečim drugim, osim kulturnom klimom, različitetom od današnje. Ja bih ipak ostao pri jednoj konstataciji: *Symposium* je stupio na pozornicu u sušinskoj drugečoj kulturnoj klimi od no silica ranijih srodnih zamisli. Međutim, i ovo izmenjeno kulturno podneblje trepalo je regio-

nalno izolovanost, ili da kažemo: izvesno patrijarhalno razumevanje, dakle jedno stanje pri kojem je ovde u Vojvodini — za razliku od opšteg vremena u jugoslovenskoj kulturi — u gaju vojvodanske madarske literature i dalje dremala kritička misao.

U ovakvoj atmosferi je odrasla jedna mlada, kompaktna grupa kojoj je takođe, trebalo dati samo olovku i papir i smesta je zatražila mesta za sebe pod vojvodanskim literarnim nebom. Ovo mesto bilo je i obezbedeno, izražavajući politički izdavačkih preduzeća *Forum*.

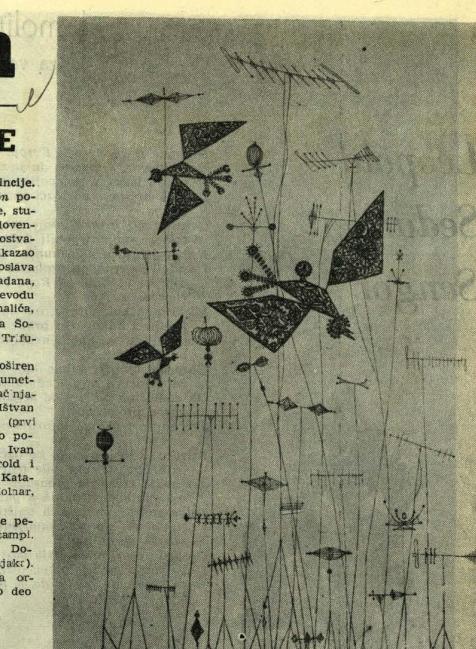
To su pretežno sve poznate stvari, i kad sam ih ipak ispričao, činio sam to prvenstveno zadat za podsetim na jednu opštutu kulturnu atmosferu u kojoj se iznenadila pojava *Symposiona*. Hteo sam ujedno da preodcem otkuda je ubuzbenost, čudeženje pojedinačna: sta je sad ovo, sta sad hoće taj *Symposium*.

Kada smo pre više od godinu dana pokrenuli *Symposium* trebalo je možda da objavimo program. Već se i tadašnje uredništvo uzdržavalo programatskih izjava, međutim, svojim delovanjem (ne baš izbjeljivim u upotrebi sredstava) odmah je razglasilo da želi da se snade u ovom vojvodanskom književnom svetu, da nastoji da uobičai svoj odnos prema tom književnom životu, da staviše, na teškim nivucima koji je tada već stekao pravo gradan-

stva u jugoslovenskom književnom životu.

I još nekoliko zapažanja. Mora se reći da se pokretnjem *Symposiona*, a naročito njegovim razvojem, nedvosmisleno podigao nivo *Iffjusaga*. Nasa ranjena literarna politika bila je u nastajanju da literarni prilog lista bude sastajalište izrazitih početnika. Urednik književne rubrike se trudio da „izvuče“ nešto iz toga, kako mi obično kažemo novinarskim žargonom. Ali fakt je ostao: književna rubrika orijentisana prema podražavanju prvih nesigurnih užleta nikako nije mogla da ima obilježjivog udelia u književnom životu, da ne kažem: u književnom čarkujuju. Sa *Symposionom* je već drukčije.

Medu zahtevima *Symposiona* postoji jedna misao koju ovde treba posebno spomenuti. *Symposium* je eliminisanjem mnogo pomjanog provincializma nastojao da obuhvati jedan netaknut prostor u književnosti na madarskom jeziku. Ne mislim prvenstveno na to da je „odobravajući“ književnu kritiku, nego je u svojoj kritici postavio jedan određeniji zahtev. Tako taj kriterijum je tražio svoj stav i prema pojavnim, partikularizma i provincializma. I, kada garda *Symposiona* u pisanju umetničkog dela polazi od tog, koliko ume ili hoće jedan pisac da projekte regione sopstvenih doživljaja, da li je sposoban za upesta-

KAREL ZELENKO

ptice među antenama, 1961.

vanje u većoj meri, ili ostaje na nivou koji znači, u najboljem slučaju, autobiografski podatak. *Symposium* ovim zapravo određuje svod odnosa prema provincializmu, o kojem se toliko diskutuje. Razlažnjava i to da nije negiranje ili oboznavanje Vojvodine razlog za razmatranje pojedinačne, partikularizma, pojave izolovanosti u vojvodanskoj madarskoj književnosti, nego da su pobude mnogo složnije.

Ne mogu propustiti da pomenem i jedan drugi sutsinski smisao opštih nastojanja *Symposiona* — ideju duhovne integracije. Ne verujem da je to nešto specifично, već sledi iz onoga što sam maločas spomenuo. Ipak, za mene je neobično značajno što garda *Symposiona* nije samo ozbiljno ispovalda, nego je i iznela na tapet misao o jugoslovenskom socijalističkoj duhovnoj integraciji, doduše uz izvesna preterivanja i zastrijanjanje. Važe to u vremenu kada integracija još nije bila toliko u žili neposredne duhovne akcije. Nema sumnje, ako jedna grupa mladih intelektualaca tako hrabro krene putem duhovne integracije, to je vanredno pozitivna poduhvat.

Treba reći da je posredstvom *Symposiona* prodrla u javnost,

a pre svega u krug srednjoškolaca, čitava hrpa imena, misli i književnih dela koja inače putem programa nastave književnosti teško doprije do generacija koje sad stasaju. I najzad, ako treba još nešto da spomenem, onda da velikim zadovoljstvom konstatujem da je *Symposium* za nesto više od godinu dana presuvršao dobrim nekoliko košuljica. Još i sada nas proganja fama da je *Symposium* grub, da mlavi, da satire, Erupcija je zaista bila snažna, teško ju je kanalizati. Međutim, kad pomislim kako i na kom nivou pišu ovi ljudi koji su se pre godinu dana „bacili“ u naš književni život, naoružani ne mnogo izbjeljivim rečnicom, kad pomislim kako pišu danas — a da pri tom nisu nimalo izmjenili svoj osnovni stav — onda mogu da kažem samo to: radujem se što je jedna grupa mladih za godinu dana tako mnogo napredovala osiot-dvisi, se ne samo određenog tonu već i mnogih idejnih promasaja. Ako joj je glas i da je opor zahtevi strogi, neka bud. Još je uvek bolje, nego da se stvari zagladiju tamno gde ne treba. Biće pre da smo se ponešto odvikli od kritičkog tona.

S madarskog prevedeo

Ladislav JAMBOR

ljudav pisana noću

Iz crvene kiše pljušti njena dojka: mrtav suglasnik
Iz grobne kiše zri njena dojka: goli suglasnik
Iz zvonke pletenice grmi suglasnik koji osvaja

Iznete njene oči na sunce; duboki morski plodovi pevaju
Izmislite njeno tkivo te belo sače koje gori
Zagledajte njene stopce i trepti svilena pučina tabana

Uđite u njene lade među kopita toploti i mirisa vruća

Izgovorite njeno ime umrećete — slano je more pod kojim čeka

Najžeša je žetva kad si razrušena

Godišnja čar utopljena u twoje grlo

U njenom disanju plute zboreć o vremenu

Zar je se sećate: to je ona koja vas je usmrtila

Ti si zora koja lipi koja trne ti si slučaj

Mrtva zvezda na čistoj placi mraka ti si čama

Vrteška koja je srce pojela ravnoteža čula splet

Mir puca kao staro platno beli najžešni mesec

Driti na površini kao iskinut živac ulje se u vatru mreška

Eto kakav je reljef twoje puti

Eto propevalog brusaca u twojim gležnjevima

Najveća je žetva kad si razrušena

Godišnja čar utopljena u twoje grlo

U njenom disanju zgrušala se pena sa krilima

U njenim očima smanjuje se razmak od plena do vatre

kockar

Rečne reči recite uz rez
Nek operna vreme tok i tom

Rečne reči protakne kroz vez

Kocka sija neiskusnom stonom

Dreši klupko i obujmi led

Snagom ponora uvij se hud

Dreši grlo: na pesmu je red

Snagom zvuka raspršni se lud

Otisni se čujno otvori se sad

Opereći usne pod pazuhom zla

Stresi tajnu pod nepcem je mlad

Ustidren brod zelenoga sna

zelenog sna

Ogrlati reči da ti bes

Saseku oštricom Nek utone kreč

U vene ritne gde boluje les

Srni okom postupi za skotinu reč

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod

reči srušenog oviljene pimota

vego i da se anđeljivači, svaki

edukacija, mitobolija, vod